

บทความวิจัย (Research article)

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนวัฒนธรรม ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

Value addition of knives products based on cultural capital

In Nong - Ngu Lueam Subdistrict, Chaloem - PhaKiat District,

Nakhon Ratchasima Province

ภาสกร บัวศรี^{1*} สักกรินทร์ อินทรวงศ์¹ จันทร์เพ็ญ เกตุสำโรง¹ และ สิริกร บุญสงค์¹

Passkorn Buasri^{1*}, Sakkarin Intarawong¹, Janpen Ketsomrong¹ and Sirikorn Boonsung¹

วันที่รับบทความ (Received)

29 พฤษภาคม 2567

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

29 มิถุนายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

21 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือ 1) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดตำบลหนองงูเหลือม 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนวัฒนธรรมตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยกลุ่มตมิต ผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเหลือม จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประเด็นการสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการและด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์โดยอุปนัย นำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย 1) ผลการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดตำบลหนองงูเหลือม พบว่า มีดังนี้ (1) ทุนด้านคุณภาพและเอกลักษณ์การผลิตมีด (2) ทุนวัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรม (3) ทุนด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาเดิม (4) ทุนด้านสถานที่ในการต่อยอดด้านการตลาด 2) แนวทางในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลหนองงูเหลือม ที่ค้นพบคือแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการนำทุนวัฒนธรรมมาวิเคราะห์ออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

คำสำคัญ : ทุนวัฒนธรรม, การเพิ่มมูลค่า, ผลิตภัณฑ์มีด

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹Nakhonratchasima Rajabhat University

*Corresponding author e-mail : Nbuasri04@gmail.com

Abstract

The objective of this research is twofold: 1) to examine the cultural capital related to the value addition of knives products, and 2) to study guideline for value addition of knives products based on cultural capital of Nong Ngu Lueam Subdistrict, Chaloeam Phra Kiat District, Nakhon Ratchasima Province. The study was conducted in Nong Ngu Lueam Subdistrict with a targeted group comprising 15 individuals from the knife-making community of Nong Ngu Lueam. The research methodology utilized interviews, focus group discussions, and participant observation, with data validation through triangulation of methods and sources. Data analysis was performed using content analysis and inductive analysis, presented through descriptive analysis. The research findings are as follows: 1) the study of the cultural capital related to the value addition of knives products identified (1) capital in the quality and uniqueness of knife production (2) cultural capital in beliefs and rituals (3) capital in knowledge and traditional wisdom. (4) capital in places to expand marketing. 3) guideline for value addition of knife products in Nong Ngu Lueam Subdistrict involve leveraging local cultural capital to analyze, design, and develop new products that exhibit a unique local identity.

Keywords : Cultural capital, Value addition, Knife products

บทนำ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากซึ่งได้มีความพยายามในการมุ่งพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ โดยมีแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นการเพิ่มหรือเสริมสิ่งใหม่ ๆ สู่ตัวผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านการสร้างคุณค่าสำหรับลูกค้าที่ดีขึ้น (ศศิพร ต่ายคำ, 2557) การสร้างมูลค่าเพิ่มจะเป็นตัวช่วยในการสร้างคุณค่าที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่สูงกว่าซึ่งนำไปสู่ความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหรือผลิตภัณฑ์และบริการต่อไป จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและขยายผลให้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในระดับชุมชนเพื่อสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้มีโอกาสนในการพัฒนาเศรษฐกิจตนเองได้มากขึ้น

ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอนิคมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา เป็นตำบลขนาดกลางที่ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดนครราชสีมาประมาณ 25 กิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือน 2,994 ครัวเรือน จำนวนประชากร 9,977 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ทำนาปลูกข้าวตามฤดูกาลและบางส่วนทำนาปรัง นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงาน รับจ้างทั่วไปและอาชีพค้าขาย จากการประชุมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนในเบื้องต้นพบว่า ตำบลหนองงูเหลือมมีผลิตภัณฑ์ชุมชนโดดเด่นหลายชนิด ได้แก่ ขนมถั่วตัดตรงทอง พวงหรีดพานพุ่ม กลุ่มหัตถกรรม สมุนไพรและหัตถกรรม (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเหลือม, 2565)

การตีมีดหรือการตีเหล็กในตำบลหนองงูเหลือม มีมากกว่า 100 ปี โดยเป็นแหล่งตีมีดที่ประวัติศาสตร์เดียวกับแหล่งตีมีดบ้านมะค่า ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา เพราะมีที่ตั้งพื้นที่อยู่ติดต่อกัน

ประวัติบอกเล่าว่า มีคนสัญชาติลาวชื่อนายเพชร เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมืองนครราชสีมา ได้แต่งงานกับนางพินชาวไทยโคราชสร้างครอบครัวอยู่ในชุมชนเล็ก ๆ อยู่ในพื้นที่บ้านโพธิ์ โดยนายเพชรนั้นเป็นช่างตีมีดฝีมือดีมากจนจึงได้สร้างโรงตีมีดและประกอบอาชีพการตีมีดซึ่งเป็นการตีมีดแบบโบราณและวางขายในหมู่บ้าน ด้วยความที่มีดจากฝีมือช่างเพชรมีคุณภาพดีจึงทำให้มีการบอกปากต่อปาก จนทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคอีสานและเป็นที่ต้องการของคนทั่วไป ต่อมานายเพชรก็ได้สอนอาชีพการตีมีดให้กับชาวบ้านทำให้มีครัวเรือนหันมาสนใจทำอาชีพเป็นช่างตีมีดสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์จะมีทั้งมีดในการทำงาน จอบเสียม เคียวและมีดพก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ในปัจจุบันการตีมีดในตำบลหนองงูเหลือม ช่างตีมีดมีจำนวนลดลง เพราะเป็นงานที่หนักต้องใช้ความอดทนสูงคนรุ่นใหม่จึงไม่อยากทำ คนตีมีดส่วนใหญ่จึงเป็นผู้สูงอายุ รูปแบบผลิตภัณฑ์มีดส่วนใหญ่จะเป็นแบบดั้งเดิม คือ มีดทำการเกษตรและมีดทำครัวซึ่งมีราคาต่อชิ้นไม่สูง นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังขาดเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ทำให้การสร้างมูลค่าเพิ่มในตัวผลิตภัณฑ์ยังทำได้ไม่มากนัก จากการศึกษาจึงพบว่าผลิตภัณฑ์มีดยังขาดการส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะด้านการนำทุนวัฒนธรรมเข้ามาสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

จากสภาพปัญหาข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์มีดดังกล่าวข้างต้น คณะที่วิจัยอันประกอบด้วย ช่างตีมีด ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระสงฆ์และทีมนักวิชาการ จึงเกิดแนวคิดในการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยตั้งข้อสงสัยร่วมกันว่า “จะเพิ่มมูลผลิตภัณฑ์มีดตำบลหนองงูเหลือมด้วยทุนวัฒนธรรมได้หรือไม่ อย่างไร” โดยจะร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์มีด ร่วมกันศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด และร่วมกันทดลองปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนทางวัฒนธรรม โดยเป้าหมายในการทำวิจัยครั้งนี้จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์มีดที่มีความใหม่ แตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและมีมูลค่าเพิ่มขึ้น นำไปสู่การสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

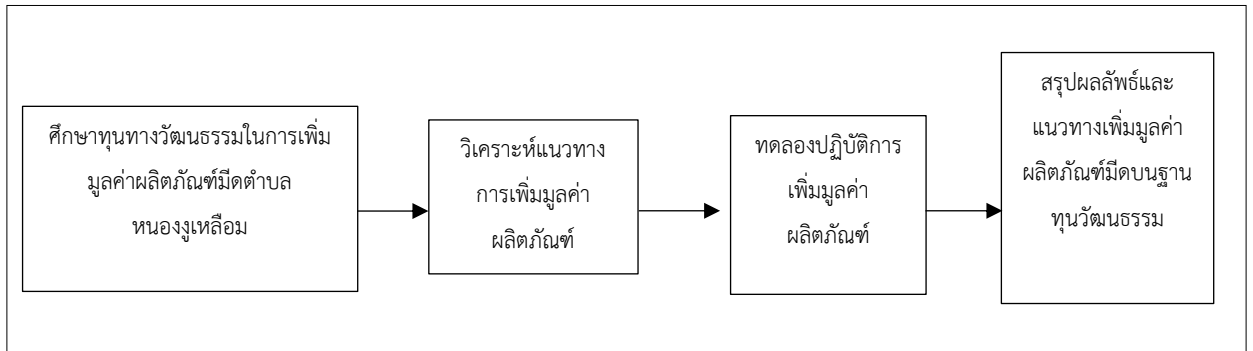
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอนิคมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอนิคมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research : CBR) ที่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมกันศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์มีดในตำบลหนองงูเหลือม และศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในตำบลที่จะนำมาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด ต่อจากนั้นจะเป็นการร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด ทดลองปฏิบัติการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด และสุดท้ายจะเป็นการสรุปผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับระหว่างก่อนและหลังทำโครงการ ก่อนจะมีการสรุปเป็นชุด

ความรู้แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีคบนฐานทุนวัฒนธรรม ตำบลหนองงูเห่ล้อม อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในตัวคนที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย กลุ่มช่างตีมีด 6 คน ผู้นำท้องถิ่น 3 คน พระสงฆ์ 1 รูป ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเห่ล้อม 2 คน และนักวิชาการ 3 คน รวมจำนวน 15 คน โดยทีมวิจัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น การวิจัย เครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ ประเด็นในการสนทนากลุ่ม และประเด็นสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิธีการเก็บข้อมูล ได้ออกแบบให้เป็นการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งนี้ทักวิจัยชุมชน ทีมวิจัยจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทีมวิจัยที่เป็นนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) กล่าวคือเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่ โดยการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เรื่องเดียวกันแต่มาจากต่างสถานที่และต่างกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลจะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับด้วยวิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม เป็นต้น การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์โดยอุปนัย (Inductive analysis) โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนดำเนินการกิจกรรมดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร 2) การพัฒนาทีมวิจัยและภาคีองค์กรที่เข้าร่วมทำงาน 3) การเก็บข้อมูลทุนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีค 4) การวิเคราะห์แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีคบนฐานทุนวัฒนธรรมชุมชน 5) การทดลองทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีคบนฐานทุนวัฒนธรรมชุมชน 6) การสรุปบทเรียนและชุดความรู้ 7) การจัดทำเอกสารและเผยแพร่สู่สาธารณะ

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอนิคมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

1.1 ทุนวัฒนธรรมด้านคุณภาพและเอกลักษณ์ในการผลิตมีด

จากการศึกษาพบว่า การตีเหล็กหรือการตีมีดในพื้นที่ตำบลหนองงูเหลือมมีมากกว่า 100 ปี โดยจะมีผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากเหล็กจะมีหลากหลายชนิดด้วยกัน ประกอบด้วย เคียวเกี่ยวข้าว มีดแทงหญ้า จอบตาดิน สิ่ว ขวาน ตะขอเกี่ยวกระสอบข้าว มีดอีโต้ มีดทำครีวและมีดพก ในด้านคุณภาพการผลิตถือได้ว่าเป็นทุนที่สำคัญของพื้นที่ตำบลหนองงูเหลือม เพราะเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั่วไปประกอบไปด้วย 1) ทุกผลิตภัณฑ์ทำจากวัตถุดิบชั้นดีคือเหล็กเหน็บ ซึ่งเป็นเหล็กที่มีความเหนียวทนทานจึงเป็นสินค้าที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป 2) ผลิตภัณฑ์มีดจะมีความคมและทนทาน เพราะผ่านกระบวนการชุบมีดจากช่างที่มีประสบการณ์ยาวนานกว่า 50 ปี จนลูกค้าหลายคนกลับมาซื้อใหม่เพราะความเชื่อถือในการชุบมีด 3) ผลิตภัณฑ์จากการตีเหล็กจะทำมาจากเตาโบราณ ทำด้วยช่างที่มีประสบการณ์จึงสามารถควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีความสม่ำเสมอได้ ไม่ใช่ผลิตโรงงานหรือโรงเหล็กที่ช่างหลากหลายที่มาที่ไม่สามารถควบคุมคุณภาพได้ 4) ในส่วนการผลิตมีดเหน็บ ซึ่งเป็นมีดสวยงามช่างจะมีความประณีตในการตีมีดทุกขั้นตอนมีการตกแต่งได้อย่างสวยงามและช่างสามารถผลิตตามแบบที่ลูกค้าต้องการได้ (จำเนียร จันทร์โพธิ์. อดีตกำนันตำบลบ้านโพธิ์. 2566, สัมภาษณ์)

1.2 ทุนวัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการตีมีด ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการตีเหล็กในพื้นที่ตำบลหนองงูเหลือม จากการศึกษามีพิธีกรรมสำคัญดังนี้ คือ

1) พิธีไหว้ครูบูชาเตา โดยปกติก่อนจะลงมือทำงานในแต่ละวันช่างตีมีดจะมีการทำพิธีขอขมาแม่ธรณีและไหว้บูชา ครูบาอาจารย์ก่อนลงมือทำงานอยู่แล้ว แต่จะมีพิธีการไหว้บูชาเตาซึ่งจัดเป็นงานใหญ่ประจำปีละครั้ง โดยในแต่ละปีช่างตีเหล็กในพื้นที่จะมีการไหว้ครูบูชาเตาเพื่อเป็นการขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอขมาแม่ธรณีที่ทำให้กระเทปกระเทือนและการแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อชีวิตตนเอง เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี และมีความปลอดภัยในการทำงาน สำหรับเครื่องไหว้ในพิธีจะมีความแตกต่างกันไปของช่างแต่ละคน แต่จะมีการแต่งขันธ 5 เป็นหลัก บางคนมีการเตรียมพวงข้าว ไก่ต้ม ข้าวตอกดอกไม้พร้อมรูปเทียนในการทำพิธีกรรม สำหรับช่วงเวลาการทำจะทำในวันพฤหัสบดีเพราะเป็นวันดีตามตำรา สำหรับช่างบางคนนอกจากทำพิธีบูชาเตาที่บ้านแล้วก็จะนำขันธ 5 ไปกราบบูชาครูอาจารย์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาให้ด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ปกติผมก็สวดมนต์ตอนตีสามของทุกวันอยู่แล้วและจะมีการปักธูปเทียนบูชาเตา

ภาพที่ 2 แสดงพิธีบูชาเตาของช่างมนัญชัย จันทร์อร่าม

ก่อนทำงานทุกวัน สำหรับการทำให้ปัญญาเตาประจำปีก็จะทำในทุกปีเพราะเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินช่วยสร้างอาชีพเลี้ยงครอบครัว เป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องคุ้มครอง หลังจากทำพิธีที่บ้านเสร็จก็จะไปบ้านหนองบัวไปกราบบูชาครูผู้สอนวิชาตีมิดให้” (มนัญชัย จันทร์อรั่ม. 2566, สัมภาษณ์)

2) ความเชื่อเกี่ยวกับการถ่ายทอดวิชาการตีเหล็ก จากการศึกษาพบว่า การตีเหล็ก การตีมิด เป็นอาชีพขั้นสูงที่ไม่ใช่ว่าใครจะทำได้ การตีมิดเป็นการสร้างของมีคมเปรียบเสมือนอาวุธอย่างหนึ่งดังนั้นในการถ่ายทอดวิชาการตีเหล็กหรือมิดมักจะถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัวเป็นหลัก เพราะถือว่าเป็นการสืบทอดทางสายเลือด ภูมิปัญญาและพฤติกรรมเป็นอย่างดี ถ้าคนที่รับมีความพร้อมก็จะถ่ายทอดกันโดยมีการเรียนรู้กันมาตั้งแต่เด็ก ๆ อย่างเช่นในกรณีของช่างสุชาติ เล็กกลาง สำหรับการรับลูกศิษย์คนนอกครอบครัว อย่างเช่นนายมนัญชัย จันทร์อรั่ม ซึ่งไปขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับช่างตีมิดที่บ้านหนองบัว ตำบลบ้านโพธิ์ ครูตีมิดก็จะมีกระบวนการทดสอบเพื่อการดูพฤติกรรมและลงใจเป็นเวลา 3 เดือน ก่อนจะมีการรับเป็นลูกศิษย์ โดยมีเงื่อนไขที่พอสรุปได้ดังนี้ 1) ต้องเป็นคนที่มีประวัติดีไม่เคยต้องโทษมาก่อน 2) เป็นคนที่มีศีล มีคุณธรรม จริยธรรม สม่่าเสมอ 3) ประกอบอาชีพสุจริต 4) มีความซื่อสัตย์สุจริต 5) มีสัจจะ 6) มีความอดทนสูง 7) มีความพร้อมของครอบครัว 8) ไม่ทะเลาะตบตีลูกเมีย 9) ไม่ผิดลูกเมียคนอื่น (สุชาติ เล็กกลาง. มนัญชัย จันทร์อรั่ม. 2566, สัมภาษณ์)

3) ความเชื่อเกี่ยวกับการเลือกมิดเหน็บ จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ตำบลหนองงูเหลือมจะมีมิดเหน็บอยู่ 2 แบบ คือ 1) มิดเหน็บทรงใบข้าว เป็นมิดที่มีทรงเรียวยาวเหมือนใบข้าว ซึ่งเล่าต่อกันมาว่าเป็นมิดที่นิยมมากในกลุ่มนักเลงโบราณนิยมพกไว้ติดตัว 2) มิดเหน็บทรงกายาหวั่ง คำว่า "กายาหวั่ง" จะพี้ยนมาจาก "กาย่าหวั่ง" โดยช่างมิดโบราณในตำบลหนองงูเหลือม นครราชสีมา เล่าว่า มีดรูปทรงนี้ทำขึ้นตามลักษณะการใช้งานของคนสมัยก่อน โดยส่วนหนึ่งใช้ในการฆ่าตัว ฆ่าควาย มิดกายาหวั่งใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างทั้งเชือด การสับ และการเลาะกระดูก ความคมของมิดสามารถเลาะจนไม่มีเนื้อติดกระดูก แม้แต่กาก็อย่าหวั่งเลยว่าจะได้กินเนื้อติดกระดูก จึงเป็นที่มาของชื่อมิด "กาย่าหวั่ง"หรือ "กายาหวั่ง" ในปัจจุบัน

ในการศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับมิดเหน็บยังพบว่า การตีมิดเหน็บในสมัยก่อนจะตีตามความต้องการของผู้ใช้ คือต้องมาสั่งก่อนจึงจะตีมิดให้ โดยขนาดความยาวของใบมิดก็จะมีการวัดตามความเชื่อ โดยนับขนาดนิ้วของผู้ใช้งาน โดยช่างตีมิดจะบอกว่า “ไม่ใช่คนเลือกมิดอย่างเดียว แต่เป็นมิดเลือกคนด้วย” คือการนำนิ้วมาวัดต่อกันถ้าจับที่จุดที่เป็นมงคลก็จะเหมาะกับคนนั้น โดยการวัดนิ้วไปจะมีการวัดและนับดังนี้

- (1) ครั้งที่หนึ่ง “เอกชัย” ซึ่งหมายถึงผู้ชนะเป็นที่หนึ่ง ทำอะไรก็ลุล่วงด้วยดี
- (2) ครั้งที่สอง “ภัยนิรันดร์” หมายถึง จะพานพบแต่เหตุหรือภัยอันตรายมากกว่าโชคลาภ
- (3) ครั้งที่สาม “สุบรรณลาภ” หมายถึง การนำพาโชคลาภ มีแต่ความโชคดี
- (4) ครั้งที่สี่ “ปราบนคร” หมายถึง มิดที่มีความศักดิ์สิทธิ์ใช้ในการป้องกันสิ่งชั่วร้ายหรือภูตผี
- (5) ครั้งที่ห้า “ขจรประสิทธิ” หมายถึง ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ กว้างไกล
- (6) ครั้งที่หก “ฤทธิเดช” หมายถึง การมีพลังอำนาจพิเศษ
- (7) ครั้งที่เจ็ด “พิเศษสมบัติ” หมายถึงความมีพร้อมสมบูรณ์
- (8) ครั้งที่แปด “พลัดบ้านเมือง” หมายถึง ต้องจากที่อยู่อาศัย เดินทางไกลตลอด

(9) ครั้งเก่า “เลื่องลือยศ” หมายถึง การมีชื่อเสียงเกียรติยศ

เมื่อมีการวัดนิวต่อนครบครั้งที่เก้าแล้วยังไม่จบที่จุดปลายมิดก็จะมีกรนับวนใหม่อีกรอบจนจบที่ปลายมิด สำหรับครั้งนี้ไม่เป็นมงคลจะมี 2 ครั้งคือ ครั้งสอง “ภยันรินทร์” โดยมีความเชื่อว่าถ้าใครถือมิดที่นับได้จุดนี้จะพบแต่เหตุหรือภัยอันตรายมากกว่าโชคลาภ และครั้งที่แปด “พลัดบ้านเมือง” โดยเชื่อว่าถ้านับได้ครั้งที่แปดจะต้องมีเหตุพลัดพราจากบ้านที่อยู่อาศัยบ่อยครั้ง (มนัญชัย จันทรร่วม, สุชาติ เล็งกลาง, เฉลิม ช้อยขุนทด. 2566, สัมภาษณ์)

1.3 ทิววัฒนธรรมที่เป็นครุภูมิปัญญาการตีเหล็ก (มิด)

การตีเหล็กเป็นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมากกว่าร้อยปี ในเขตพื้นที่ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอลือพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนคนที่ตีเหล็กน้อยลงเรื่อย ๆ ในการศึกษาได้ค้นพบบุคคลที่มีความโดดเด่นที่ถือว่าเป็นครุภูมิปัญญาสำคัญที่สามารถถ่ายทอดความรู้ด้านตีเหล็กได้ คือ

1) นายสุชาติ เล็งกลาง ปัจจุบันอายุ 74 ปี โรงตีเหล็กตั้งอยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 6 บ้านสวาสดี ตำบลหนองงูเหลือม เป็นช่างตีเหล็กเตาโบราณ นายสุชาติ ฝึกหัดตีเหล็กมาตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยมีบิดาคือนายมัน เล็งกลาง เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ เดิมนายมันบิดาของนายสุชาติ เป็นคนบ้านรวง หมู่ที่ 3 ตำบลหนองงูเหลือม สมัยเป็นหนุ่มไปเรียนรู้การตีเหล็กกับกลุ่มเพื่อนที่บ้านลองตอง ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และได้มาเปิดเตาตีเหล็กที่บ้านสวาสดีทำอาชีพตีเหล็กสืบต่อมาจนถึงรุ่นลูก สำหรับนายสุชาติ เล็งกลางถือว่าเป็นช่างตีเหล็กที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น มีความโดดเด่นในเรื่องการทำรูปทรงมิดได้ทุกรูปแบบและเป็นคนที่มีความรู้เทคนิคการชุบมิดทำคมมิดได้ดีมากเป็นที่ยอมรับและมีลูกค้าเข้ามาสั่งทำจำนวนมาก จนทำมิดส่งให้ไม่ทัน (สุชาติ เล็งกลาง. 2566, สัมภาษณ์)

2) นายมนัญชัย จันทรร่วม ปัจจุบันอายุ 45 ปี โรงตีเหล็กตั้งอยู่ที่บ้านโพธิ์น้อย หมู่ 12 ตำบลหนองงูเหลือม เดิมนายมนัญชัยหรือช่างหน้อยเดิมเป็นคนตำบลท่าพระ อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้มาแต่งงานกับคนบ้านโพธิ์น้อยจึงย้ายมาอยู่ที่นี่ ช่างหน้อยเริ่มตีเหล็กเมื่อ พ.ศ. 2561 หรือ 5 ปีที่แล้ว โดยไปบูชาครูเพื่อเรียนวิชาตีเหล็กจากช่างตีเหล็กที่บ้านหนองบัว ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เริ่มแรกไปรู้จักช่างที่เป็นครูในงานบวชและได้ขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ซึ่งเขาได้ทดสอบความอดทนและดูพฤติกรรมเกือบหนึ่งปีจึงยอมรับที่จะสอนวิชาการตีเหล็กให้ ช่างหน้อยเป็นช่างรุ่นใหม่ที่เรียนรู้ได้เร็ว มีการศึกษาประวัติของมิดและคุณสมบัติของเหล็กชนิดต่าง ๆ ความโดดเด่นของช่างหน้อย คือ การประยุกต์ใช้เครื่องมือสมัยใหม่มาช่วยในการทำงานทำให้ตีเหล็กได้เร็วขึ้น เช่น เครื่องกระทุ้งเพื่อแบนเหล็กแทนการใช้กำลังคนอย่างเดียว เครื่องตัดเหล็กก่อนจะนำมาขึ้นรูป และเครื่องช่วยในการลับคมมิด ผลลัพธ์ที่เป็นชิ้นงานของช่างหน้อยจะเป็นประเภทมิดพกสวยงาม มีการดอกลาย การลงลายที่เป็นอักษรได้ตามความต้องการของลูกค้า ทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับช่างหน้อยเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการตลาดผ่านการเปิดเพจเฟซบุ๊กทำให้มีคนรู้จักและมีเครือข่ายอยู่ในทุกภูมิภาค (มนัญชัย จันทรร่วม. 2566, สัมภาษณ์)

1.4 ทิวด้านสถานที่สำคัญ

จากการศึกษาพบว่าในพื้นที่ตำบลหนองงูเหลือมมีวัดชื่อเสียงคือวัดสมานมิตรและวัดรวง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คนมากราบไหว้สักการะพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อกันเป็นจำนวนมาก เช่น รูปจำลององค์พระนาคชื่อพระองค์ดำแสนศิริจันทรานาคราชและพระนางมนตราวิสุรา

มณีนกขาสเทวี เป็นสิ่งสักการบูชาที่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ให้ความสำคัญเคารพสักการะเพื่อเป็นสิริมงคลและความเชื่อทางด้านโชคลาภ และรูปจำลองท้าวเวสสุวรรณ ที่มีคนอุกตลอดเตอริ่งรางวัลที่ 1 จากการมาสักการบูชา เป็นต้น ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวสามารถนำมาต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเป็นแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดวัฒนธรรมได้ (พระปลัดจรรยา โกสโล. บุญมี ดีโพธิ์. 2566, สัมภาษณ์)

2. ผลการศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนวัฒนธรรม ตำบลหนองงูเห่า อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

ในการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนวัฒนธรรม ตำบลหนองงูเห่า อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีด

ก่อนการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่ามีด ทางทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์มีดเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา จากการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์มีดตำบลหนองงูเห่าพบว่าการผลิตส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตแบบดั้งเดิมที่เน้นการตีมีดเพื่อใช้ในการเกษตรและใช้ในครัวเรือนเป็นหลัก เพราะมีกลุ่มลูกค้าประจำอยู่ทั้งในและนอกตำบล อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า มูลค่ามีดกลุ่มนี้จะมีโอกาสพัฒนาเพิ่มให้สูงขึ้นได้น้อยมากเนื่องจากมีกลุ่มคนที่ผลิตสินค้าในแบบเดียวกันในหลายแห่งมาเปรียบเทียบ ทางคณะผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์เจาะลงไปที่กลุ่มมีดเหน็บหรือมีดพกสวยงาม ซึ่งในพื้นที่มีอยู่ 2 แบบที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ คือ มีดทรงใบข้าวและมีดทรงกายาหว่ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีช่างที่ทำเฉพาะใบมีดขายอย่างเดียวจะขายได้ในราคานี้วละ 60-80 บาท ถ้ามีการทำด้ามและฝักเพิ่มเติมจะขายได้นี้วละ 100-120 บาท ทำให้เกิดแนวความคิดและแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นมีดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและมีเรื่องราวของพื้นที่ขึ้นมา ซึ่งจะทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นนี้วละ 180-200 บาท ดังนั้นทางทีมวิจัยที่ประกอบด้วยช่างตีมีด ผู้นำชุมชนและนักวิชาการ จึงได้เลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดเหน็บเพราะมีดเหน็บเป็นมีดที่มีโอกาสในการพัฒนาเพิ่มมูลค่าได้มากกว่ามีดประเภทอื่น โดยมีแนวทางคือ การนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาและทุนวัฒนธรรมที่มีมาสร้างมีดเหน็บที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้น (ภาสกร บัวศรี และคณะ, 2566)

2.2 การกำหนดแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดเหน็บ

ในการกำหนดแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดเหน็บได้มีการนำข้อมูลจากการศึกษาที่พบว่า มีดเหน็บในพื้นที่ตำบลหนองงูเห่าและพื้นที่ใกล้เคียงในแหล่งมีดจังหวัดนครราชสีมา จะมีมีดเหน็บ 2 ทรงคือ มีดทรงใบข้าว

ภาพที่ 3 แสดงภาพงูเห่าและรูปปั้นพญานาคในวัดสมานมิตร

และมีดทรงกายาหวั่ง สำหรับลายมีดที่ทำกันส่วนใหญ่จะเป็นลายมีดที่ไม่มีลวดลายเฉพาะถิ่น เป็นการทำตามความเคยชินที่ทำต่อ ๆ กันมา ซึ่งเป็นลวดลายที่ไม่เหมือนกันในแต่ละครั้ง ทำให้ขาดเอกลักษณ์ที่เชื่อมโยงไปสู่การอธิบายอัตลักษณ์ท้องถิ่นทำให้คณะผู้วิจัยและกลุ่มตีมีดได้ร่วมกันคิดค้นลายมีดที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นขึ้นมา โดยการหยิบยกเอาทิวทัศน์ธรรมชาติเรื่องพญานาคซึ่งมีรูปปั้นจำลองพญานาคชื่อว่าพระองค์ดำแสนศิริจันทรานาคราช และพระนางมณฑราวิชราภินิรมุสเทวี ซึ่งตั้งอยู่ในวัดสมานมิตร เป็นสิ่งสักการบูชาที่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ให้ความสำคัญเคารพสักการะเพื่อเป็นสิริมงคลและความเชื่อทางด้านโชคลาภ นำมาผนวกกับลายงูเหลือมที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนำมาผนวกกับภูมิปัญญาในการตีมีด การชุบมีดที่มีคุณภาพโดดเด่นของช่างตีมีดฝีมือดีในพื้นที่ สร้างสรรค์มาเป็นชิ้นงานเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นชื่อว่า “มีดลายเกล็ดนาค” ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นมงคลกับชีวิตของผู้มีเก็บไว้ (ภาสกร บัวศรี และคณะ, 2566)

ภาพที่ 4 แสดงใบมีดลายเกล็ดนาค

2.3 การออกแบบลวดลายมีดเหน็บ

ในการออกแบบลวดลายมีดที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นเริ่มต้นด้วยการนำข้อมูลเรื่องตำนานพญานาคที่มีรูปปั้นจำลองอยู่ในวัดสมานมิตรมาผนวกกับงูเหลือมที่เป็นสัญลักษณ์ของตำบลหนองงูเหลือม แล้วนำมาออกแบบสร้างให้เกิดลวดลายใหม่บนใบมีด ทางทีมวิจัยโดยอาจารย์ด้านศิลปะได้นำแนวคิดดังกล่าวไปการสเก็ตภาพตัวอย่างในกระดาษแล้วนำมาให้ผู้เกี่ยวข้องช่วยกันพิจารณาตัดสินใจเลือกแบบที่ตรงกับแนวคิด “มีดลายเกล็ดนาค” มากที่สุด เมื่อมีข้อเสนอแนะจากที่ประชุมทีมวิจัยได้มีข้อเสนอแนะให้เพิ่มรูปหัวพญานาคเพื่อให้เห็นชัดเจนว่าเป็นสัญลักษณ์ของพญานาค คนออกแบบไปปรับเปลี่ยนและนำมาให้ช่างไปดำเนินการตีใบมีดต่อไป

2.4 การปฏิบัติการตีใบมีดเหน็บ

หลังจากได้แบบลายใบมีดที่ทำการทดลองผลิตมีดเหน็บลายเกล็ดนาค โดยจะทำมีดเหน็บที่เป็นทรงเอกลักษณ์ท้องถิ่น 2 ทรง คือ มีดทรงใบข้าวและมีดทรงกายาหวั่ง และได้คัดเลือกช่างที่มีความถนัดในการทำใบมีดและตอกลายมีด คือช่างหน้อย หรือช่างมนัญญชัย จันทอร่าม ซึ่งเป็นช่างที่มีเชี่ยวชาญด้านการทำมีดสวยงาม เป็นช่างหนุ่มที่มีอายุไม่มาก มีสายตาดีสามารถตอกลายมีดตามลายต้นแบบได้ สำหรับการตอกลายเกล็ดนาค ในเบื้องต้นช่างใช้วิธีการทดลองตอกลวดลายใส่ไม้ก่อนเมื่อมือเริ่มนิ่งจึงได้ลงลายในใบมีด ซึ่งมีทำมือจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยเป็นปกติ

2.5 การประกอบมีด

การประกอบมีดหมายถึงการนำใบมีดไปเข้าด้ามและทำฝัก ในการเข้าด้ามในอดีตจะใช้ค้อนช่วยในการเข้าด้ามให้แน่น แต่ในปัจจุบันมีการใช้ความร้อนเข้ามาช่วย สำหรับการเลือกไม้ในการทำด้ามและฝักก็จะมีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของมีด โดยไม้ที่นิยมกันมากคือฝักไม้พยุงสีดำ เพราะความเชื่อว่าเป็นไม้มงคล อุปกรณ์เสริมอื่น ๆ ในการเข้าด้ามที่ทำให้มีราคาเพิ่มขึ้นมีหลายอย่าง เช่น การใช้ปลอกคอมมีดที่มีลวดลาย การใช้เหรียญโบราณติดใส่ด้าม และการถักหวายรัดด้ามมีดเป็นต้น ดำเนินการหากลุ่มช่างในการประกอบมีดได้เลือกช่างที่มีความเชี่ยวชาญมาทำต้นแบบ โดยมีการตกลงทำด้ามและฝักจากไม้พยุงและทำจากไม้ประดู่ซึ่งพอหาได้ตามท้องถิ่น

ภาพที่ 5 แสดงมีดเหน็บที่ประกอบเรียบร้อยแล้ว

2.6 การปฏิบัติการทดลองด้านการตลาดผลิตภัณฑ์มีดเหน็บตำบลหนองสูงเหลื่อม

ภายหลังจากได้มีดเหน็บตามแบบที่ต้องการได้มีการ กำหนดราคา การสร้างเรื่องเล่าให้เชื่อมโยงกับความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น จากนั้นได้มีการทดลองวางตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ทั้งเฟสบุ๊ก ดิจิต็อก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์ด้านการตลาด ทางทีมวิจัยร่วมกับช่างตีมีดได้ร่วมกันวิเคราะห์ช่องทางการตลาด มีดเหน็บพบว่า มีดเหน็บเป็นมีดสวยงามที่แตกต่างจากมีดที่ใช้ในการเกษตรทั่วไป ดังนั้นกลุ่มลูกค้าจะเป็นกลุ่มเฉพาะที่นิยมมีดมงคล มีดสวยงามที่เก็บไว้เป็นที่ระลึก ซึ่งเป็นคนทั่วไปไม่เจาะจงเฉพาะในพื้นที่ ดังนั้นในการทดลองการตลาดจึงควรมุ่งตลาดออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ดิจิต็อก ไลน์ โดยใช้เครือข่ายเดิมของสมาชิกที่มีคนติดตามเยอะอยู่แล้วมาเป็นช่องทางการตลาด โดยการประชาสัมพันธ์ที่เน้นเรื่องราวที่บ่งบอกความสำคัญและความเป็นเอกลักษณ์ของมีดที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่อื่น

2) การจัดทำสื่อโปสเตอร์และทดลองทำตลาดออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ทิกต็อก โลงน ภายหลังจากได้ข้อตกลงร่วมกันแล้ว ได้มีการจัดทำสื่อโปสเตอร์แนะนำผลิตภัณฑ์มีดเหน็บลายเกล็ดพญานาค โดยมีการจัดทำโปสเตอร์ 3 ใบ คือ (1) โปสเตอร์แนะนำมีดเหน็บทรงกายาหังลายเกล็ดพญานาค (2) โปสเตอร์แนะนำมีดเหน็บทรงใบข้าวลายเกล็ดพญานาค (3) โปสเตอร์แนะนำช่างตีมีดที่เป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยในโปสเตอร์แนะนำมีดจะมีการบอกชื่อทรงมีด แนวคิดของการออกแบบผลิตภัณฑ์มีดบนฐานทุนวัฒนธรรม ชื่อผู้ออกแบบ ชื่อช่างตีมีด ชื่อช่างตอกลายมีด ชื่อช่างประกอบมีด (ฝักและด้าม) ชื่อผู้อำนวยการผลิต ราคามีดและชื่อที่อยู่หรือช่องทางการติดต่อซื้อขายมีด ส่วนโปสเตอร์แนะนำช่างตีมีดเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลหนองงูเหลือม จะเป็นการแนะนำชื่อ ประวัติความเป็นมา ความเชี่ยวชาญและช่องทางการติดต่อ สำหรับช่องทางการสื่อสารจะโพสต์ในเพจเฟสบุ๊ก @ช่างน้อยตีมีดโคราช ผลการตอบรับอยู่ในระดับดีและเริ่มมีการสั่งสินค้าเข้ามาแล้ว โดยโปสเตอร์มีรายละเอียดดังภาพด้านล่าง

มีเหน็บลายเกล็ดนาค
"ทรงใบข้าวโคราช"

แนวคิดทุนวัฒนธรรมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับองค์พญานาคองค์ดำแสนศิริจังหวัดราชบุรีที่มีชื่อเสียงด้านโคราช ซึ่งมียุโรปันฐานสักการะอยู่ในวัดสมานมิตร ต.หนองงูเหลือม และลายงูเหลือมที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนำมาผนวกกับภูมิปัญญาในการตีมีด การชุบมีดที่มีคุณภาพโดดเด่นของช่างตีมีดฝีมือดีในพื้นที่สร้างสรรค์มาเป็นชิ้นงานมีดลายเกล็ดนาคที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นมงคลกับชีวิตของผู้มีเก็บไว้

- ใบมีดทำจากเหล็กแหลม
- ฝักและด้ามทำจากไม้พญาง
- ปลอกคอสนเดสน

ออกแบบโดย: ดร.สักรินทร์ อินทรวงศ์
ใบมีดโดย: ช่างมนูชัย จันทะรัมย์
ลายมีดโดย: ช่างก้อย มีดโคราช
ประกอบมีดโดย: ช่างสวัสดิ์ มีดแสนเมือง
ผู้อำนวยการผลิตโดย: ดร.ภาสกร บัวศรี
ขนาดมีด: 6" 8" 10" (นิ้ว)
ราคา: 1,250; 1,650; 2,100-

สนใจติดต่อ
เพ็ญ "ช่างน้อย ตีมีดโคราช"
โทร. 093-4736679

มีเหน็บลายเกล็ดนาค
"ทรงกายาหังโคราช"

แนวคิดทุนวัฒนธรรมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับองค์พญานาคองค์ดำแสนศิริจังหวัดราชบุรีที่มีชื่อเสียงด้านโคราช ซึ่งมียุโรปันฐานสักการะอยู่ในวัดสมานมิตร ต.หนองงูเหลือม และลายงูเหลือมที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนำมาผนวกกับภูมิปัญญาในการตีมีด การชุบมีดที่มีคุณภาพโดดเด่นของช่างตีมีดฝีมือดีในพื้นที่สร้างสรรค์มาเป็นชิ้นงานมีดลายเกล็ดนาคที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นมงคลกับชีวิตของผู้มีเก็บไว้

- ใบมีดทำจากเหล็กแหลม
- ฝักและด้ามทำจากไม้พญาง
- ปลอกคอสนเดสน

ออกแบบโดย: ดร.สักรินทร์ อินทรวงศ์
ใบมีดโดย: ช่างมนูชัย จันทะรัมย์
ลายมีดโดย: ช่างก้อย มีดโคราช
ประกอบมีดโดย: ช่างสวัสดิ์ มีดแสนเมือง
ผู้อำนวยการผลิตโดย: ดร.ภาสกร บัวศรี
ขนาดมีด: 5" 7" 9" (นิ้ว)
ราคา: 1,100; 1,500; 1,900-

สนใจติดต่อ
เพ็ญ "ช่างน้อยตีมีดโคราช"
โทร. 093-4736679

ภาพที่ 6 แสดงโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์มีด

2.7 ผลการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มิดเห็บตำบลหนองสูงเหลื่อม

จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์มิดเห็บดังที่กล่าวมาในข้อข้างต้น ได้ผลิตภัณฑ์มิดเห็บ 2 รูปทรง คือ มิดเห็บทรงใบข้าวและมิดเห็บทรงกายาหว้ง ซึ่งเป็นมิดเห็บที่ผลิตจากเหล็กแหลบใช้เทคนิคการตีมิดแบบโบราณ ลายมิดเป็นลายเกล็ดนาคที่เป็นความเชื่อความศรัทธาของคนในพื้นที่ตำบลหนองสูงเหลื่อม การประกอบด้ามและฝัก ประกอบด้วยไม้พุงใส่ปลอกคอสแตนเลส ใบมิดและลายมิดผลิตโดยช่างหน้อย หรือ นายมนัญชัย จันทร์อ่วม ออกแบบโดย ดร.สักรินทร์ อินทรวงค์ ประกอบด้ามและฝักโดยช่างสาธิต คำขุนทด ผลจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์มิดทำให้ได้มิดเห็บที่มีเอกลักษณ์เชื่อมโยงกับความเชื่อสำคัญของท้องถิ่น ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลการผลิตมิดแบบเดิมของช่างตีมิดในพื้นที่พบว่ามีความแตกต่างจากเดิมที่ชัดเจน ทำให้มูลค่าต่อชิ้นของมิดมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของมูลค่าเดิม สำหรับรายละเอียดการเพิ่มมูลค่าหรือราคามิดเห็บจากการเปรียบเทียบกับมิดเห็บที่ทำแบบเดิมของช่างในพื้นที่ พบว่ามิดเห็บที่พัฒนาขึ้นมามีการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมิดเห็บที่เป็นมิด “ลายเกล็ดนาค” มีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึงหนึ่งเท่าตัวดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบราคาผลิตภัณฑ์มิดเห็บก่อนกับหลังการพัฒนา

ขนาดมิด	มูลค่าเดิม (บาท)	มูลค่าหลังการพัฒนา (บาท)
มิดขนาด 5 นิ้ว	500	1,000+
มิดขนาด 6 นิ้ว	600	1,200+
มิดขนาด 7 นิ้ว	700	1,400+
มิดขนาด 8 นิ้ว	800	1,600+
มิดขนาด 10 นิ้ว	1,000	2,000+

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ค้นพบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มิดตำบลหนองสูงเหลื่อม เป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทุนวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งทุนเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับองค์พญานาคในวัดสมานมิตร ที่เชื่อกันว่าเป็นเทพแห่งโชคลาภ และความเชื่อเกี่ยวกับการถ่ายทอดวิชาการตีเหล็กหรือการตีมิด โดยเชื่อว่าการตีมิดเป็นอาชีพชั้นสูงที่ไม่ใช่ใครจะทำได้ การตีมิดเป็นการสร้างของมีคมเปรียบเสมือนอาวุธอย่างหนึ่ง ดังนั้นในการถ่ายทอดวิชาการตีมิดมักจะถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัวเป็นหลัก เพราะถือว่าเป็นการสืบทอดทางสายเลือด ภูมิปัญญาและเป็นคนมีพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของธัชพร ฤกษ์ฉาย (2559) เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าและการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาการทำมิด : กรณีศึกษาหมู่บ้านอรัญญิก อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาการทำมิดอรัญญิกมีคุณค่าที่สำคัญใน 2 ด้านหลักดังนี้ ประการแรกมีคุณค่าต่อการพัฒนาบุคคล โดยผู้ที่สืบทอดและผู้สนใจเรียนรู้จะได้รับการส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญา การพัฒนาอารมณ์ การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาร่างกาย และการปรับตัวทางสังคมทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ประการที่สองมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคม โดยการส่งเสริมด้านการศึกษาในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ส่งเสริมด้านจริยธรรมมีการสอดแทรกข้อคิดในเรื่องของความกตัญญูที่มีอยู่ในพิธีกรรม

ประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมศิลปะด้านงานหัตถศิลป์ มีคุณค่าทางเศรษฐกิจโดยสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน สร้างความภาคภูมิใจและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน แสดงถึงพลังของชุมชนที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนา

จากการศึกษาที่พบว่า การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มีต้นทุนวัตถุดิบวัฒนธรรมตำบลหนองเลื้อม เป็นการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่บนฐานองค์ความรู้หรือฐานภูมิปัญญาเดิม โดยนำภูมิปัญญาด้านการตีมีดมาผนวกกับจุดเด่นของพื้นที่ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่ององค์พระองค์ดำแสนศิริจันทรานาคราช นำมาวิเคราะห์ออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่จึงได้ “มีดลายเกล็ดนาค” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความแตกต่าง โดดเด่นและเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มีดเหน็บมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์เดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล (2556) เรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลกระทุ่มแพ้วได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากเส้นกก โดยการนำเส้นกกขนาดเส้นที่ชุมชนขายเส้นกำละ 20 บาท นำมาสานถักลายอิสระเป็นตะกร้าอเนกประสงค์ที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีราคาสูงขึ้น มีตลาดรองรับแน่นอนโดยการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบางพลวงที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ชุมชนได้รับความรู้ใหม่ในด้านเทคนิคการย้อมสีกกแบบถักเปีย เพิ่มช่องทางการจำหน่าย และเชื่อมโยงกับหมู่บ้านใกล้เคียงในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันเป็นฐานความเข้มแข็งของชุมชนและเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน สังคม เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มั่นคงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษพบว่า การประกอบอาชีพช่างตีมีดในพื้นที่มีมากกว่า 100 ปี แต่ในปัจจุบัน จำนวนคนที่จะมาประกอบอาชีพช่างตีมีดมีจำนวนน้อยลงและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ สืบเนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้มีเวลาที่จำกัด ผลการศึกษาที่เป็นองค์ความรู้ในการตีมีดที่เกิดขึ้นจึงยังเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มช่างตีมีดกลุ่มเดิมเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับการขยายผลองค์ความรู้หรือการสร้างการเรียนรู้สู่คนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น

2. จากการศึกษพบว่า การนำทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดในตำบลหนองเลื้อม ทำให้ผลิตภัณฑ์มีดเหน็บมีมูลค่าเพิ่มได้จริง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเลื้อม วัดสมานมิตร หรือสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ควรจะนำชุดความรู้กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานแนวคิดทุนวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ๆ ให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นในพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จำเียร จันทรีโพธิ์. (2566, พฤศจิกายน, 9). อดีตกำนันตำบลบ้านโพธิ์, สัมภาษณ์

เฉลิม ช้อยขุนทด. (2566, พฤศจิกายน, 12). ช่างตีมีด, สัมภาษณ์

ธัชพร ฤกษ์ฉาย. (2559). *การวิเคราะห์คุณค่าและการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาการทำมีด : กรณีศึกษาหมู่บ้าน*

อรัญญิก อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- บุญมี ดีโพธิ์. (2566, ตุลาคม, 20). ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์น้อย, สัมภาษณ์
- พระปลัดจรรยา โกสโล. (2566, ตุลาคม, 20). เจ้าอาวาสวัดสมานมิตร, สัมภาษณ์
- ภาสกร บัวศรี และคณะ. (2566). แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทุนวัฒนธรรมตำบลหนอง
เหลื่อม อำเภอลำดวนบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- มนัญชัย จันทน์อร่าม. (2566, พฤศจิกายน 8). ช่างตีมีด, สัมภาษณ์.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2540). ทุนวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: พลีเพลส.
- ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล. (2556). การสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนตำบลกระทุ่มแพ้ว
อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา. 1(2556), 49-64
- ศศิพร ต่ายคำ . (2557). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อมูลค่าวิสาหกิจชุมชนจังหวัดราชบุรี. ดุษฎี
นิพนธ์สาขาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สุชาติ เล็งกลาง. (2566, พฤศจิกายน 12). ช่างตีมีด, สัมภาษณ์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเหลือม. (2565). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีตำบลหนองงูเหลือม.
นครราชสีมา. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเหลือม.